

3 Paikastaan siirretyt: Kotipaikan menettäminen ja uuteen kiinnittyminen gentrifikaatioprosessissa¹

Kirsi Juhila, Johanna Ranta, Mikko Ilmoniemi & Jenni Mäki

Johdanto

Huolimatta siitä, että nykyteknologia mahdollistaa virtuaalisen läsnäolon monissa eri tiloissa ja siitä, että ihmisten globaali liikkuvuus on lisääntynyt, olemme ja toimimme kuitenkin aina ruumiillisina olentoina myös joissakin fyysisissä tiloissa. Asunto ja sen lähimaasto muodostavat useimmille meistä keskeisen maantieteellisen tilan, jossa elämme arkista elämäämme. Jos tuo tila määrittyy merkitykselliseksi (koti)paikaksi, johon tunnemme kuuluvamme ja johon olemme kiinnittyneet, siitä luopuminen voi olla vaikeaa ja muodostua jopa kriisiksi. Erityisen haavoittava prosessista voi tulla, jos luopuminen ei tapahdu

1 Tutkimus on osa sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa tutkimushanketta ”Segregaation ja asunnottomuuden vastainen asumissosiaalinen työ haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asumis- ja palvelupoluilla” (SEGRA) 2021–2023.

omasta tahdostamme vaan jostain ulkoisesta pakottavasta syystä. Haa-voittavuutta lisää entisestään se, jos ihmisillä ei ole vähävaraisuutensa tai muun elämäntilanteensa vuoksi mahdollisuutta tehdä vapaita valintoja koskien tulevaa asuinpaikkaansa.

Asuinpaikasta lähtemään ja muuttamaan pakottavia syitä voivat olla esimerkiksi luonnonmullistukset, sodat, vainot, maan lunastamiset liikennetarkoituksiin tai kaupunkikehitykselliset tekijät. Tässä tutkimuksessa lähtökohtana on näistä viimeksi mainittu pakottava ulkoinen tekijä. *Paneudumme tapaustutkimuksessamme yhden, naapurustoksi kutsumamme kaupungin vuokra-asuntoalueen häviämiseen purkamis- ja täydentämisprosessin seurauksena sellaisena kuin alueella vuosia asuneet asukkaat sen kuvaavat ja kokevat.* Tutkimus ei kerro kaikkien alueella asuneiden kokemuksista vaan valikoituneen, alueella pitkään asuneiden ja sinne kiinnittyneiden ihmisten näkökulman. Muutto oli heille kriisi, koska se tarkoitti merkityksellisen kotipaikan menettämistä. Analysoimme naapuruston merkitystä ajallisena jatkumona – kotipaikkana ennen muutttoa, muuttoon liittyviä tapahtumia ja tunteita sekä uuden kotipaikan etsintää ja löytymistä.

Kiinnitämme tutkimuksemme gentrifikaation (*gentrification*) käsitteeseen, joka alan klassisissa tutkimuksissa tarkoittaa kaupunkien keskusta-alueiden muuttumista työväenluokkaisista tai köyhien ihmisten asuinalueista varakkaampien keskiluokkaisten asuinalueiksi (esim. Glass 1964; Marcuse 1985). Toinen keskeinen käsite on gentrifikaatioon läheisesti kytkeytyvä *displacement*, jonka suomennamme *paikastaan siirtämiseksi* (esim. Marcuse 1985; Davidson 2009). Muokkaamme ja määrittelemme tätä käsitteistöä seuraavassa osiossa suhteessa tutkimuksemme asetelmaan. Tämän jälkeen avaamme kotipaikan käsitettä sekä liitämme tutkimuksemme ihmismaantieteelliseen paikan tutkimiseen ja paikastaan siirtämisen arjen ja kokemusten tutkimiseen. Ennen kotipaikan menettämiseen ja uuden etsintään ajallisena jatkumona puretuvaa tulososiota, esittelemme tarkemmin tutkimusasetelman eli tutkimuksen kohteena olevan naapuruston, asukkaiden haastatteluihin perustuvan aineiston sekä tapamme analysoida tätä aineistoa.

Gentrifikaatio ja paikastaan siirtäminen

Gentrifikaatio tarkoittaa prosessia, jossa kaupunkien laajentuvissa keskustoissa olevia, maankäytöllisesti arvokkaita asuinalueita päätyy saneerattaviksi purkamalla, peruskorjaamalla, täydennysrakentamalla tai myymällä niin, että alueella asuneet, usein vähävaraiset asukkaat joutuvat muuttamaan sieltä pois. Tilalle tulevat keskiluokkaiset, paremmin toimeentulevat ja koulutetut asukkaat. (Esim. Marcuse 1985, 198–199; Lees ym. 2008.) Käsitteen otti käyttöön 1960-luvulla Ruth Glass (1964) kuvatessaan Lontoon demografisia muutoksia kriittisesti, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Näissä muutoksissa keskiluokkaiset ihmiset alkoivat asuttaa aiemmin työväenluokkaisten asuttamia keskustakortteleita, koska niistä tuli muutosprosessien myötä liian kalliita alkuperäisille asukkaille (Slater 2009, 293–294; Fynn Bruey 2019, 8). Peter Marcuse (1985, 198–199) luonnehtii saneeratuille alueille muutaneita nuoriksi, valkoisiksi, hyvin toimeentuleviksi ja koulutetuiksi, ja alueilta poismuuttavia puolestaan pienituloisiksi, työväenluokkaisiksi, vähemmistöjen edustajiksi ja vanhoiksi ihmisiksi.

Gentrifikaatiota on tutkittu vuosien saatossa eri näkökulmista, ja sitä on tapahtunut ja tapahtuu läntisissä yhteiskunnissa edelleen. Viime vuosien gentrifikaatiotutkimus liittyy myös kaupunkien kestäväen kehityksen politiikkaan. Esimerkiksi kaupunkiekologiset toimenpiteet voivat synnyttää gentrifikaatiota varakkaampien ihmisten muuttaessa pieni- tai keskituloisten tavoittamattomissa oleville alueille, joissa on esimerkiksi panostettu viihtyvyyttä lisääviin viheralueisiin ja ”puhdistettu” tehdaskiinteistöjä asuin- ja harrastekäyttöön (ns. ekogentrifikaatio, ks. Wallin 2021).

Suomalaisissa kaupungeissa gentrifikaation ilmentymiä ovat olleet esimerkiksi vanhojen kaupunkien keskustojen vuokra-asuntovaltaisten, vailla moderneja perusmukavuuksia olleiden puutalokorttelien purkaminen ja niiden tilalle uusien, omistusasumiseen perustuvien talojen rakentaminen 1960- ja 1970-luvuilla. Gentrifikaatioksi luonnehdittavia prosesseja ilmenee edelleen, vaikka vallitseva asunto- ja kaavoituspolitiikka perustuukin niin sanottuun sosiaaliseen sekoittamiseen eli tuloiltaan, varallisuudeltaan, koulutustasoltaan ja ammatiltaan erilaisen ihmisten muodostamien asuinalueiden suosimiseen. Gentrifikaatio-

prosessit tapahtuvat nykyisin usein pienemmässä mittakaavassa kohdistuen esimerkiksi yksittäisten talojen muodostamiin kortteleihin tai jopa yksittäisiin taloihin. Yleensä kyse on huonoon kuntoon päässeistä tai päästetyistä vuokrataloista.

Tutkimamme pienen asuinalueen täydentävään purkamisrakentamiseen perustuvaa muutosprosessia voi luonnehtia gentrifikaation ilmenymäksi. Kaupunkitaustaisen vuokranantajan omistamissa, kirjoitushetkellä jo puretuissa tai peruskorjausta odottavissa vuokra-asunnoissa asui pienituloisia, usein työelämän ulkopuolella olevia ja haavoittavassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Purkamisen ja peruskorjaamisen lisäksi alueelle tullaan rakentamaan uusia asuntoja ja lisäämään asumispinta-alaa purkavan täydennysrakentamisen myötä. Prosessin alusta asti oli ennakoitavissa, että entiset asukkaat joutuvat väistymään uusien, todennäköisesti paremmin toimeentulevien asukkaiden tieltä.

Gentrifikaation käytännön seuraus on ihmisten siirtäminen pois asuinpaikoistaan. Tutkimuksemme fokuksessa on tämän prosessin tarkastelu asukkaiden näkökulmasta. Englanninkielisessä kirjallisuudesta tästä asuinpaikasta siirtämisestä yleisesti käytetty käsite *displacement* (esim. Marcuse 1985; Watt 2020; Baeten ym. 2021; Pull & Richard 2021) taipuu huonosti suomen kielelle. Se voi tietyissä konteksteissa kääntyä esimerkiksi pakkomuutoksi, mutta käännöksen ongelma on tässä tutkimuksessa olennaisen paikan (*place*) käsitteen katoaminen. Siksi käytämme käsitettä ”paikastaan siirtäminen”. Se sisältää paikan käsitteen lisäksi ajatuksen, että kyseessä ei ole alun perin ihmisten vapaaehtoinen alueelta poismuutto, vaan poliittisiin päätöksiin perustuvan kaupunkirakenteellisen muutosprosessin aiheuttama pakkotilanne. Tämänkaltaisen pakkotilanne synnyttää herkästi kriisin paitsi muuttamaan joutuville ihmisille myös niille palvelujärjestelmän toimijoille, joiden vastuulle määritty poismuuttavien ihmisten auttaminen tai uusien asuntojen järjestäminen.

Paikastaan siirtäminen voi tapahtua: 1) yksilötasolla, kun esimerkiksi yksittäinen asukas tai perhe tulee hädetyksi syystä tai toisesta asunnostaan, 2) yhteisötasolla, kun kokonainen naapurusto joutuu siirtymään nykyiseltä asuinalueeltaan tai 3) globaalilla tasolla, kun joukko ihmisiä joutuu lähtemään kotimaastaan esimerkiksi sodan, luonnonkatastrofien tai erilaisten vainojen vuoksi (Littman 2020, 4). Tämän tutkimuksen tarkastelukulmana on gentrifikaation kehyksen mukaisesti ensisijaisesti yhteisötaso eli naapuruston paikastaan siirtäminen.

Mark Davidson (2009) kritisoi osaa aiemmasta gentrifikaation ja paikastaan siirtämisen tutkimusta siitä, että ilmiö kuvautuu pääasiassa ihmisten tilallisina ja fyysisinä siirtyminä, jolloin on vaikea ymmärtää, mitä siirtymissä lopulta tapahtuu ja miksi ne ovat ihmisten elämässä merkityksellisiä. Ade Kearns ja Phil Mason (2013, 184) hahmottavat kattavasti paikastaan siirtämisen eri merkityksiä, jotka ovat olennaisia myös analysoidessamme asukkaiden haastatteluja:

- *Fyysinen paikastaan siirtäminen*: asukkaiden uudelleen sijoittaminen (*relocation*) toiseen paikkaan, jolla on selvä maantieteellinen etäisyys alkuperäiseen naapurustoon.
- *Funktionaalinen paikastaan siirtäminen*: asukkaiden tyypillisesti käyttämät palvelut ja toiminnot ovat aiempaa vaikeammin saatavutettavissa, jolloin siirrettyjen ihmisten totutut arkielämän rutinit hajoavat tai hankaloituvat.
- *Sosiaalinen paikastaan siirtäminen*: asukkaat menettävät suuren osan aiemmista sosiaalisista ystävyys- ja tukiverkostoistaan, eivätkä pysty korvaamaan niitä uusissa asuinpaikoissaan.
- *Psykologinen paikastaan siirtäminen*: asukkaat kokevat menettäneensä kotinsa, yhteisönsä ja naapurustonsa, ja uuteen paikkaan ei synny kiinnittymistä.

Tilasta (koti)paikkaan ja sen menettämiseen: paikastaan siirtämisen tutkimukselliset lähtökohdat

Ihmismaantieteen ja paikkatutkimuksen klassinen erottelu tilaan (*space*) ja paikkaan (*place*) on hyödyllinen käsitteellinen lähtökohta, kun pyrimme ymmärtämään gentrifikaation tuottamia paikastaan siirtymisiä muunakin kuin vain fyysisinä liikkeinä tilasta toiseen (Davidson 2009, 223; erottelusta ks. Tuan 1977 ja Lefebvre 1991). Fyysisestä tilasta tulee paikka, kun ihmiset liittävät siihen erilaisia, usein henkilökohtaisia merkityksiä (Cresswell 2004). Merkitykset voivat olla edellä kuvatun Ade Kearnsin ja Phil Masonin (2013) jaottelun mukaisesti esimerkiksi funktionaalisia, sosiaalisia ja psykologisia. Tämän tila-paikka-jaottelun kautta pääsemme käsiksi siihen, millaista menetystä tai kriisiä paikastaan siir-

täminen asukkaille merkitsee, merkitseekö se menetystä tai kriisiä lainkaan vai onko se kenties helpotus.

Moninaisten paikkamerkitysten vuoksi gentrifikaation seurauksia on mahdoton tavoittaa osoittamalla vain määrällisesti se, kuinka paljon taloista tai asuinalueilta joutuu muuttamaan ihmisiä fyysisesti pois. Paikastaan siirtämistä voi tapahtua silloinkin, kun ihminen jatkaa asumista samassa asunnossa, mutta naapurusto ja ympäristö muuttuvat itselle vieraaksi paikaksi esimerkiksi uudis- ja täydennysrakentamisen myötä. (Davidson 2009, 228.) Tietyt fyysiset tilat ja alueet voivat siis rakentua erilaisiksi paikoiksi, kun niissä asuvat ihmiset vaihtuvat, niillä sijaitsevat kaupat tai kahvilat vaihtavat omistajaa ja niin edelleen. Toisin sanoen suhteemme tiettyihin fyysisiin tiloihin voi muuttua ajassa ja kytkeytyä erilaisiin muutosprosesseihin. Esimerkiksi tutkimamme asuinalue ei asukkaistaan tyhjennettynä saneerauskohteena ole entisille asukkailleen enää sama paikka kuin millaiseksi se merkityksellistyi alueella asumisen aikana.

Jos asuinalue, josta muutetaan pois, määrittyy poismuuttajalle vain ”minä tahansa” naapurustona, jossa oma asunto sijaitsee (eli on pelkkä tila), poismuuttamiseen ei välttämättä liity erityisiä merkityksiä. Jos taas asuinalue määrittyy paikaksi, johon poismuuttaja on kiinnittynyt ja joka tuntuu omalta esimerkiksi läheisen luonnon, sosiaalisten verkostojen tai turvallisuuden tunteen vuoksi, paikastaan siirtämisen prosessi tarkoittaa tärkeäksi koetusta paikasta luopumista ja epävarmuutta siitä, onko uutta itselle merkityksellistä asuinpaikkaa mahdollista löytää. Toisaalta asuntoon, naapurustoon ja asuinalueeseen liitetyt merkitykset voivat rakentaa siitä asukkaalleen myös ei-mieluisan paikan, josta poismuuttaminen on helpotus ja saattaa mahdollistaa paremman suhteen rakentamisen uuteen asuinpaikkaan.

Naapurustojen paikastaan siirtämistä koskevissa tutkimuksissa tuodaan toistuvasti esille yhteisöllisten siteiden ja paikkaan kiinnittymisten purkautuminen ja tähän liittyvät mahdolliset negatiiviset seuraukset. Vaikka esimerkiksi vuokrataloalueiden asukkailla on usein ristiriitaisia tunteita naapurustostaan, asukkaat voivat silti tukea toisiaan, mikä vahvistaa yhteisöllisyyden tuntua. (Manzo ym. 2008, 1855–1856.) Kun naapurusto tuntuu paikalta, johon tuntee kuuluvansa, oma seinien sisälle jäävä asunto asettuu osaksi sitä niin, että koko naapurusto mieltyy koti-

paikaksi. Näin esittävät esimerkiksi Uppsalassa paikastaan siirtämisen prosessia tutkineet Emil Pull ja Åse Richard (2021, 561), jotka määrittelevät kodin ja kodin tunnun ”levinneen” alueen ulkotiloihin ja sosiaalisiin verkostoihin. Jos naapurusto, josta ihmiset joutuvat ulkoisen pakon vuoksi siirtymään pois, määrittyy asukkaille kotipaikaksi, gentrifikaatiossa on kyse ”kotien tuhoamisesta” (*domicide, un-homing*) tai lievemmin ilmaisten niiden purkamisesta (Pull & Richard 2021, 547). Kotien tuhoamisesta tekee erityisen ongelmallista sen kohdentuminen useimmiten haavoittavassa elämäntilanteessa oleviin ihmisryhmiin, jotka ovat yhteiskunnallisesti marginaalisessa asemassa ja kokevat usein monenlaista syrjintää ja ulossulkemista (mt., 550). Sen vuoksi heillä voi olla myös vain heikosti mahdollisuuksia vaikuttaa asuinalueen muutosprosessin kulkuun.

Ade Kearns ja Phil Mason (2013, 178–179) toteavat kotien ja yhteisöjen tuhoamisen olevan vaikutusvaltainen, jo 1950-luvulla Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa syntynyt sosiologisten tutkimusten narratiivi, jota on syytä tarkastella myös kriittisesti. Viime kädessä naapurustoista siirrettyjen ja siirrettävien asukkaiden eletyt ja kerrotut kokemukset ratkaisevat sen, onko kyse heidän kotipaikkojensa tuhoamisesta vai ei. Samoin heidän kokemuksensa ovat avainasemassa selvitetessä sekä sitä, luoko paikasta siirtäminen tunnetta kodittomuudesta (vaikka uusi asunto olisikin löytynyt), että sitä, millaisen prosessin kautta uusi kotipaikka voi muodostua (Watt 2020, 11).

Zheng Wang (2020, 703) kirjoittaa, että paikastaan siirtämisestä on tullut tutkimuksessa keskeisin analyttinen linssi, jonka avulla on mahdollista ymmärtää gentrifikaatioprosessien vaikutuksia muutoksen kohteina oleviin naapurustoihin ja niissä eläneiden ihmisten arkeen sekä paikantaa näiden prosessien voittajia ja häviäjiä. Tutkimustieto on tarpeellista paitsi muutosprosessin ja paikastaan siirtämisen ajan tapahtumista ja kokemuksista myös toistaiseksi vähemmän tutkitusta muutoksen jälkeisestä asukkaiden elämästä (ks. myös Watt 2020, 1–2: *post-displacement studies*). Rowland Atkinson (2015, 377) linjaa, että tutkimuksessa on paneuduttava naapurustoissa asuneiden elettyihin kokemuksiin, jotta paikkoihin liittyviä kiinnittymisen ja kuulumisen tunteita voidaan tavoittaa ja ymmärtää. Alan tutkimuksen pioneeri Peter Marcuse (2010, 187) puolustaa ihmislähtöistä, empatiaan perustuvaa tutkimusotetta:

Olemme ihmisiä ja kysymykset, joita tutkimme, koskevat toisia ihmisiä. Jos emme pysty intuitiivisesti asettamaan itseämme niiden ihmisten asemaan, joiden ongelmia tutkimme, emme ymmärrä tutkimaamme – emme ihmisiä, emmekä ongelmia. Jos paikastaan siirtämisen tuska ei ole keskeinen asia, johon paneudumme gentrifikaatiota tutkiessamme – jos se ei ole seikka, joka on johdattanut meidät alun alkaen aiheen pariin – emme menetä vain yhtä tekijää monien tekijöiden yhtälössä; menetämme tärkeimmän huomiotamme vaativan näkökulman. (suomennos kirjoittajat)

Suomalaista kaupunkisegregaatiotutkimusta arvioinut Mika Hyötyläinen (2016, 118) kirjoittaa Kevin Fox Gotham ja Krista Brumleyn (2002) innoittamana, että tutkimuksesta on paljolti puuttunut koetun segregaation tutkimus. Tällaisessa tutkimuksessa paneuduttaisiin siihen, miten asukkaat rakentavat ja neuvottelevat identiteettiään suhteessa asuinpaikkaansa ja käyttävät paikkaa arkisessa elämässään, eivätkä ainoastaan ole naapurustonsa mitattujen taloudellisten ja sosiaalisten tekijöiden determinoimia ”uhreja”. Myös *displacement*-tutkimus saa kritiikkiä siitä, että se kohtelee ”paikastaan siirrettyjä” ihmisiä vailla toimijuutta olevina markkinoiden ja poliittisten päätösten uhreina, ja että on liian yksinkertaistettua jakaa muutot pakotettuihin ja vapaaehtoisin (Kleinhans & Kearns 2013, 168, 182).

Tutkimuksessamme kiinnitymme edellä mainittuihin lähtökohtiin. Tämä tarkoittaa, että: 1) tarkastelemme tutkimaamme naapurustoa ja sen ”paikastaan siirtämistä” sekä ennen siirtoa että välittömästi siirron jälkeen, 2) keskitymme naapuruston asukkaiden kerrottuihin kokemuksiin (esim. Vilkkonen 1997; Kulmala 2006) eli haastatteluissa sanallistettuihin kuvauksiin läpikäydystä ”paikastaan siirtämisestä” erityisesti paikkoihin kiinnittymisen ja kuulumisen näkökulmista, ja 3) ymmärrämme asukkaat aktiivisina oman paikkasuhteensa rakentajina huolimatta pakotetusta muuttotilanteesta.

Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksemme kontekstina on lähellä suuren kaupungin keskustaa oleva saneerattava alue, jossa sijaitsevista vuokra-asunnoista joutui muu-

tosprosessin aikana muuttamaan pois noin 200 ihmistä. Vuokra-asunnot olivat pieniä ja valtaosa asukkaista vähävaraisia yksineläjiä. Asuntojen kunto oli rapistunut vuosien saatossa niin, että loppuvaiheessa ne eivät kaikilta osin täyttäneet asumisen minimilaatuvaatimuksia. Asuinalue itsessään oli viihtyisä, vihreä ja lähellä palveluita. Alueella toimi kolmannen sektorin yhteisötupa, joka oli muodostunut naapuruston asukkaiden kohtaamispaikaksi. Yhteisötuvassa oli mahdollista muun muassa ruokailla ja saada tukea esimerkiksi erilaisiin arkielämän ongelmiin sekä sosiaali- ja terveystalvissa asiointiin.

Suunnitelmia alueen täydennysrakentamisesta ja vuokratalojen osittaisesta purkamisesta oli tehty yli 10 vuotta, joten asukkaat tiesivät poismuuttamisen olevan jossain vaiheessa edessä. Vuokrasopimusten irtisanomiset tulivat kuitenkin lopulta hieman yllätyksenä ja alueen viimeisten asukkaiden poismuutolle, ”paikastaan siirtämiselle”, ja uusien asuntojen järjestymiselle jäi lopulta melko vähän aikaa, noin puoli vuotta. Tätä tekstiä kirjoittaessamme alue on jo tyhjentynyt asukkaistaan.

Tutkimuksemme osallistujat, 14 saneerattavan naapuruston asukasta (4 naista ja 10 miestä, iältään haastatteluhetkellä 40–75-vuotiaita), eivät elämäntilanteidensa ja kokemustensa puolesta edusta kaikkia alueella asuneita ja sieltä poismuuttaneita asukkaita. Tilanteiden ja kokemusten kirjo olisi huomattavasti moninaisempi, jos olisimme tavoittaneet kaikki asukkaat. Tutkimuksen osallistujat ovat kuitenkin gentrifikaatio-tutkimuksen kannalta olennainen ryhmä; kaikki olivat asuneet alueella pitkään, vähintään 9 vuotta. Pisimpään asunut oli elänyt siellä puolet elämästään, noin 36 vuotta. Ennen saneerattavalle alueelle muuttamista 10 osallistujaa oli elänyt asunnottomana. Asettuminen asuinalueelle oli siten katkaissut asunnottomuusjakson.

Aineisto muodostuu teemahaastatteluista, jotka kaksi tämän artikkelin kirjoittajaa toteuttivat pääosin hieman alueelta poismuuton jälkeen, jolloin sekä elämä kyseisessä naapurustossa että sieltä poismuuttaminen olivat tuoreessa muistissa, mutta uuteen asuntoon ja asuinalueeseen asettumisestakin oli jo lyhyeltä ajalta kokemuksia. Haastattelujen teemat olivat: 1) naapuruston tyhjentämisen historia ja käytännöt, 2) asukkaiden asumispolut, 3) paikallisuus ja yhteisö naapurustossa, 4) osallisuus ja palvelutarpeet muutosprosessissa, 5) tulevaisuuden näkymät. Pääosa haastatteluista toteutui osallistujien uusissa asunnoissa, osa ulkona pihantai puistonpenkeillä. Yhdessä haastattelussa oli mukana 5 osallistujaa, jol-

loin siitä muodostui eräänlainen kollektiivinen muistelu naapurustosta. Tämän ryhmäkeskustelun mahdollisti se, että siihen osallistuneet olivat saaneet uuden asunnon samalta asuinalueelta. Haastattelut kestivät keskimäärin 85 minuuttia ja litteroimme ne sanatarkasti.

Informoimme osallistujia tutkimuksen tavoitteisiin ja tietosuojaan liittyvistä asioista, ja he kaikki allekirjoittivat kirjallisen suostumuslomakkeen. Haastattelun yhteydessä kerroimme heille, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja he voivat halutessaan peruuttaa suostumuksensa jälkikäteen. Henkilöihin, palveluihin tai maantieteellisiin sijainteihin viittaavia tunnistetietoja olemme huolellisesti häivyttäneet tai poistaneet tässä luvussa esitettävistä aineisto-otteista. Tutkimusta puoltaa alueellisen ihmistieteiden eettisen toimikunnan lausunto.

Haastattelujen analyysi perustuu ihmismaantieteelliseen lähestymistapaan, jossa keskeistä on ”paikan tuntu” (*sense of place*) ja sitä kautta eronteko ”pelkän” tilan ja merkityksiin kiinnittyvän paikan välillä (Holloway & Hubbard 2013, 66–88). Edward Relph (1976, 1; ref. Holloway & Hubbard 2013, 75–76) kirjoittaa: ”Ihmisenä oleminen on elämistä maailmassa, joka on täynnä merkityksellisiä paikkoja: olla ihminen merkitsee *oman* paikan omistamista ja tuntemista” (suomennos kirjoittajat). Tämä näkemys liittyy kiinteästi kodin käsitteeseen. Koti on paikka, joka on itselle merkityksellinen, oma ja johon tuntuu kuuluvansa, oli sitten kysymys asunnosta, naapurustosta tai vaikkapa lähimetsästä (Holloway & Hubbard 2013, 76; Juhila 2022). Käytämme kotipaikan käsitettä korostaaksemme sitä, että kodin merkitykset eivät palaudu ainoastaan asuntoon, vaan myös laajemmin edellä mainittuihin tekijöihin. Näin määriteltynä kotipaikasta luopuminen voi olla raskas prosessi, jopa kriisi, ja uuden kotipaikan löytäminen ja kodin tunnun rakentaminen hidasta (kodin tunnun rakentamisesta ks. Ranta & Juhila 2020).

Koodasimme aluksi haastatteluaineiston laadullisen aineiston analyysiin kehitetyllä Atlas.ti 9.0 -ohjelmalla. Valitsimme tämän perusteella koko aineistoa edustavia haastatteluotteita analyysin toiseen vaiheeseen, jonka raportoimme seuraavassa osiossa. Tavoittaaksemme kotipaikan merkityksiä hyödynnämme aineisto-otteiden analyysissä ajallisen jatkumon ideaa yhdistettynä aiemmin kuvaamiimme funktionaaliin, sosiaaliin ja psykologisiin paikan ja paikastaan siirtämisen ulottuvuuksiin. Tarkastelemme ensimmäisenä sitä, miten naapurusto, josta asukkaat

ovat joutuneet muuttamaan pois, merkityksellistyy heille kotipaikaksi. Sen jälkeen otamme analyysin kohteeksi sen, miten alueelta poismuutto ajankohtaistuu ja miltä kotipaikan jättäminen tuntuu, kun siitä keskustellaan haastattelutilanteessa. Lopuksi jäsenämme, miten osallistujat kuvaavat uuden kotipaikan etsintää ja siihen kiinnittymistä.

Kotipaikka ja siitä luopuminen, uuden paikan etsintä ja siihen kiinnittyminen

Alueen merkityksellistyminen kotipaikaksi

Asukkaat puhuivat haastatteluissa pitkäaikaisesta naapurustostaan tavalla, joka viesti monella tapaa alueen muodostumisesta heille merkitykselliseksi kotipaikaksi. Kyse ei ollut vain fyysisistä asunnoista, taloryppäistä tai aluetta ympäröivästä kaupunkirakenteesta (tilasta) vaan kotipaikasta, johon he tunsivat kuuluvansa. Tunne kotipaikasta oli vahvistunut pitkän asumishistorian myötä, ja sillä oli yhteys aiempiin asunnottomuuden ja paikattomuuden kokemuksiin. Tunnistimme aineistosta seuraavanlaisia kotipaikkaa rakentavia merkityksiä: 1) asukkaat muodostivat toisensa tuntevan yhteisön, joka oli tuttu ja turvallinen, keskinäistä tukea ja apua tarjoava sekä erilaisuutta sietävä, mutta myös alueen ja asukkaiden yleiset, näkyvillä olevat ongelmat (kuten päihteidenkäyttö) tunnistava, 2) alueella toimiva yhteisötupa kokosi asukkaita yhteen ja lisäsi sosiaalista kanssakäymistä, 3) alue oli vehreydessään viihtyisä; se tarjosi esimerkiksi kokoontumispaikkoja ulkona ja mahdollisti kaupunkiluontoeläinten tarkkailun, minkä lisäksi asukkaat kokivat viihtyisänä koko kaupunginosan, 4) alue on lähellä keskustaa ja asukkaille tärkeitä ja tuttuja palveluja, mikä mahdollisti heille tärkeiden arkisten rutiinien ja toimintojen ylläpitämisen. Koodasimme aineistosta kaikkiaan 76 keskustelujaksoa, jotka viestivät alueen merkityksellistymisestä kotipaikkana.

Annamme ensin puheenvuoron Hannalle, jonka alueelle kiinnittymiseen kietoutuvat aiempi asunnottomuus ja pitkä asumisaika (yli 20 vuotta) naapurustossa.

Haastattelija: Sä aattelit, että sä lähet sieltä vaa jalat eellä, et se oli sun ihan niin koti, kotipaikka 24 vuotta.

Hanna: Se oli mun koti joo, mä olin ottanu sen. Koska mää olin asunnoton siinä, jossain vaiheessa. Mä asuin semmosissa purkutaloissa sitten, mitkä oli saanu purkutuomion, et siel ei asunu ketään. Semmosessa ja, tytöt toi mulle sinne sit aina vaatteita ja-

Haastattelija: Mitä aikaa se oli?

Hanna: Siitä on aikaa, onhan siitä ku mä tuollakin asuin jo 24 vuotta. On siitä varmaan, mitähän mä olisin ollu joku, parikymppinen. Ei olin mä vanhempi, kolmisenkymmentä. Jotain semmosta aikaa se oli kumminkin, mut sit mä sain ((asunnon)). Vihdon viimein sit asunnon, ja silloin mä päätin, kun mä sinne ((naapurustoon)) pääsin et täältähän mä en sitte lähde kulumallakaan. Että lähden jalat edellä ((naurahtaa)). Sen tietää sen asunnottomuudenkin ja ymmärtää semmosia ihmisiä keillä ei ole sitä kotia. Se ei oo mitään herkkua elämää. Ku ei tiedä koskaan, mihkä päänsä painaa.

(Haastattelu 5)

Hanna muodostaa omasta toimijuudestaan aktiivista kuvaa kertoessaan, että hän on itse valinnut kotipaikkansa naapurustossa, josta hän on nyt ollut pakotettu muuttamaan pois. Hän antaa ymmärtää asuinpaikan valinnan taustalla kuitenkin olleen sitä edeltänyt asunnottomuus ja epävarmat olosuhteet purkukuntoisissa autiotaloissa, joissa hän oleskeli asunnottomuuden aikana. Väliaikaisen oleskelun autiotaloissa mahdollistivat arjen perustarpeista, kuten vaihtovaatteista, huolehtineet ihmiset. Asunnon saaminen määrittyy Hannalle henkilökohtaisesti erityisen tärkeänä asiana, kun hän suhteuttaa sen asunnottomuuden kokemukseen, joka ei ollut ”mitään herkkua elämää”. Naapurustoon muuton merkityksellisyys välittyy ensinnäkin kuvauksena positiivisesta siirtymästä, ”pääsystä” tähän naapurustoon (kotipaikkaan) autiotalossa (tilassa) oleskelun jälkeen. Toiseksi kotipaikan merkityksellisyydestä kertoo helpotusta sekä asukkaan pitkäaikaista toivetta ja odotusta kuvaava toteamus siitä, että asunto järjestyi ”vihdoin viimein”. Kotipaikka edustaa Hannan puheessa pysyvyyttä ja turvaa, vastakohtaa aiemmille väliaikaisuuden ja epätietoisuuden kokemuksille, jolloin ei tiennyt ”mihkä

päänsä painaa”. Kotipaikkaan pysyvästi kiinnittymisen tavoitetta kuvaavat ilmaisut ”täältäähän mä en sitte lähde kulumallakaan” ja ”että lähden jalat edellä”. Naapurustoon liittyvät psykologiset merkitykset korostuvat, kun asukkaan itse määrittämä suunnitelma loppuelämän kotipaikasta rikkoutuu muuttopakon myötä.

Seuraavassa otteessa naapurustossa noin 14 vuotta asunut Matti korostaa alueen sijainnin merkitystä itselleen:

Haastattelija: Minkälaine asuinpaikka se alue sun mielestä oli?

Matti: Se oli mun mielestäni yks kaupungin parhaista.

Haastattelija: Miks?

Matti: Siin periaatteessa kaikki oli lähellä. Siit ei ollu, meillähän oli se X:n terveysasema, tai X-kaupunginosa, mikäköhän, kävelymatkan päässä, ja sairaala vieressä. Ja sitte ku ostoskeskuksessa on niitä kauppoja vaikka kuinka paljon, sekin ihan siinä vieressä. Siin oli ne palvelut, ja kumminki periaatteessa luonnon keskellä sai olla. Että kyllä se paikkana oli hyvä.

(Haastattelu 1)

Naapuruston voi tulkita olleen Matille merkityksellinen ja sen ansiosta pitkäaikaisen kiinnittymisen mahdollistava kotipaikka. Hän määrittelee sen olevan ”yks kaupungin parhaista”, jollaista olisi todennäköisesti vaikea löytää samasta kaupungista. Matti esittää perusteluja näkemykselleen, jotka pohjautuvat ensisijaisesti naapuruston maantieteelliseen sijaintiin. Matti viittaa monenlaisiin arjen sujuvuutta edistäviin tekijöihin, joiksi hän mieltää lähistöllä sijaitsevat terveyspalvelut ja runsaan kauppavalikoiman. Lisäksi hän jäsentää kotipaikan merkityksellisyyttä vedoten siellä todentuvaan erityiseen yhdistelmään: palveluiden läheisyydestä huolimatta kotipaikka mahdollisti ”luonnon keskellä” asumisen. Luonnon läheisyyden tulkitsemme edustavan kotipaikkaan rauhoittumista ja sen myötä tuovan vastapainoa esimerkiksi hektiselle kaupunkielämälle tai vaikeille elämäntilanteille. Matin

puheessa korostuvat kotipaikan funktionaaliset merkitykset, sillä tutut palvelut ja arkielämän toimintaa ja viihtymistä edistävät tekijät ovat tehneet hänelle paikasta erityisen.

Ympäröivällä lähiluonnolla näyttäisi kuitenkin olevan aineistossamme funktionaalisten ja esteettisten ulottuvuuksien lisäksi myös sosiaalinen merkitys. Moni haastateltava toi esiin, kuinka he olivat vuorovaikutuksessa ja suhteessa luonnon ja sen eläinten kanssa. Esimerkiksi Antti (Haastattelu 6) kuvaa luontosuhdetta näin: ”Luonnon keskellä saat asua, että paras on että käpytikka kerran oli siinä kun siihen oli grillikatka tehty, mikä oli purettu nyt, että minä istuin siinä ja tulee kolmen metrin päähän käpytikka”. Kymmenisen vuotta alueella asunut Erkki muistelee menettämänsä naapuruston sosiaalisia suhteita:

Haastattelija: Mitä se, yhteisö naapurusto sulle henkilökohtaisesti merkitsi? Ja mitä sä aattelet siitä et se puretaan?

Erkki: Eihän sitä pureta kokonaan, vai puretaanko se? ((naurahtaa))

Haastattelija: Mitä sä aattelet siitä et kaikki on joutunu lähteen sielt pois ja et se?

Erkki: Surkeetahan se on kun se. Sehän on tosi surkeeta kun tommosta yhteisöstä lähtee.

Haastattelija: Olikse semmonen, paikka jossa sää koit semmosta kuulamista?

Erkki: Kyllä, siel on nimenomaan semmonen.

Haastattelija: Olikse siellä kodikasta olla?

Erkki: Oli.

Haastattelija: Mikä siinä oli eri jos sä aattelet vaikka nyt tätä paikkaa missä sä asut ja sitten, mikä siinä oli paremmin?

Erkki: En mä tiiä kun siinä tunnettiin joka talosta. Täältä mä en tunne kun tästä talosta ja tosta porukat. Siel oli koko, aina joka talossa oli tuttuja ja...

Haastattelija: Ja se, olikse niin et se jotenkin kuulu siihen paikkaan?

Erkki: Niin, kyllä.

Haastattelija: Et ihmiset tuntee siellä toisensa ja semmosta vähän epäsuomalaista asumista ehkä.

Erkki: Kyllä se on.

(Haastattelu 3)

Naapurusto merkityksellistyy Erkille ensisijaisesti ”yhteisönä”, jonka menettämistä hän kuvaa ”surkeana”, negatiivisena tunnekokemuksena. Hän vahvistaa haastattelijan kysymyksiin vastatessaan naapuruston yhteisön olleen hänelle kiinnittymisen tunteen mahdollistava kotipaikka. Erkki kuvailee kokemustaan entisen ja nykyisen asuinympäristönsä välisistä eroista ihmissuhteiden ja yhteisöön kuulumisen näkökulmista. Aiemmassa naapurustossa tuttuja oli ”aina joka talossa”, kun taas nykyisessä ympäristössä tutut sosiaaliset suhteet ovat harvassa. Kun tarkastelemme alueelle kiinnittymistä tärkeiden ihmissuhteiden kautta, vanha naapurusto määrittäytyy Erkille merkitykselliseksi kotipaikaksi ja uusi ympäristö enemmänkin tilaksi, johon hän ei ainakaan vielä liitä kuulumista ja kiinnittymistä edistäviä yhteisöllisyyden ja toisensa tuntemisen merkityksiä.

Myös muut osallistujat kuvaavat paljon naapuruston sosiaalisia, keskinäiseen tuntemiseen ja välittämiseen perustuvia suhteita. Asko kertoo esimerkiksi olleensa viikon poissa lähipihapiiristään, jolloin hänen palatessaan naapurit kysyivät ”huolestuneena että missä vitussa sä oot ollu, että he on yrittäny soittaa sulle, että he jo ajatteli että pitäiskö tehdä katoamisilmoitus” (Haastattelu 4). Hanna puolestaan kommentoi, että ”nääh asukkaat kaikki oli yhtä perhettä, siel ei laskettu ketään alemmaks, nostettu ketään ylemmäks että samanlaisia pulliaisia” (Haastattelu

5), minkä tulkitsemme kuvauksena vertaisuuden ja samanarvoisuuden kokemuksista. Myös ryhmäkeskusteluun osallistuneet asukkaat painottavat yksimielisesti paikan hyvyttä ja muun muassa alueen ”pusikkoon” kokoontunutta ”vakiyhteisöä”. Hieman ironisesti alueen hyvyyteen haastateltavat liittivät sellaisiakin yhteisöllisyyden puolia kuin, että ”sai ainakin krapularyyppyjä” (Juho, Haastattelu 9). Toisaalta monissa haastatteluissa osallistujat tuovat myös esiin alueen ja sen yhteisöllisen dynamiikan muuttuneen viimeisinä vuosina – jolloin tiedettiin jo muuton olevan edessä – kun alueelle muutti huumeita käyttäviä ja naapuruston vakiintuneeseen tapakulttuurin nähden poikkeavasti käyttäytyviä uusia asukkaita.

Kaiken kaikkiaan naapurustossa pitkään asuneet asukkaat liittivät jo menettämäänsä alueeseen merkityksiä, jotka tekivät siitä heille kotipaikan, johon he tunsivat kuuluneensa. Psykologinen kiinnittyminen oli siellä asuessa ja muuttamisen jälkeenkin osin edelleen vahva. Huomionarvioista on, että asukkaat eivät puhuneet juuri lainkaan asunnoistaan, vaan kotipaikka levittäytyi asunnon oven ulkopuolelle, millä on sekä funktionaalisia että ennen kaikkea sosiaalisia merkityksiä. Myös luonnon läheisyys vahvisti kotipaikan tuntua. Tältä pohjalta ei-vapaaehtoinen muuttaminen ei tarkoittanut asukkaille vain tilasta toiseen siirtymistä vaan nimenomaan paikastaan siirtämistä, jonka tulkitsemme sekä henkilökohtaisena että yhteisöllisenä kriisinä.

Kotipaikasta siirtämisen tapahtumat ja tunteet

Vaikka kaupunki oli suunnitellut alueen täydennysrakentamista ja osittaista purkamista pitkään, alueelta poismuuttamisen pakko ja vuokra-asuntojen irtisanomisen ajankohta tulivat useille asukkaille yllätyksenä. Kotipaikasta siirtäminen konkretisoitui asukkaille irtisanomisilmoitusten muodossa. Tutkimuksen osallistujat liittivät tapahtumaan haastatteluissa seuraavanlaisia merkityksiä: 1) monenlaisia tunteita surusta harmitukseen ja kiukkuun, 2) epävarmuutta omasta ja muiden asukkaiden tulevaisuudesta, 3) uuteen asuntoon ja asuinpaikkaan liittyviä toiveita ja niiden huomioon ottamista. Kaikkiaan koodasimme aineistosta 77 puhejaksoa, jotka liittyvät kotipaikasta siirtämisen realisoitumiseen.

Alueella noin kymmenen vuotta asunut Meeri pukee alla olevassa aineisto-otteessa sanoiksi sen, miten lopullinen tieto kotipaikasta siirtämisestä tuli asukkaille:

Haastattelija: Viime kesänäkö te ootte saanu ne viralliset?

Meeri: Joo. Sillon oli se viimeinen kohta että se oli se ensimmäinen realistinen fakta, kun tuli ne irtisanomislaput.

Haastattelija: Miten sää sait sen sun oman irtisanomisen?

Meeri: Tuli oviin ilmoitukset, ja sitten tuvalle siellä sitten, kun tätä asiaa tuli hoitamaan sitte toi vuokrataloyhtiön työntekijä, hän sitten tuvan työntekijöitten kanssa alkoi vetämään tätä projektia että saadaan niitä allekirjotuksia ja että...

(Haastattelu 2)

Meerin kertoma ilmentää, kuinka tilanne tuli lopulta todeksi vasta ”irtisanomislapujen” myötä pitkään jatkuneiden ”huhujen”, ”epämääräisyyksien” ja ”hirressä olon jälkeen”, kuten hän toisaalla haastattelussa toteaa. Oteessa hän kuvaa, että irtisanomisilmoitusten tultua vuokrataloyhtiön ja yhteisötuvan työntekijät tarttuivat nopeasti toimeen ja alkoivat hoitaa irtisanomisprosessia. Myös muissa haastatteluissa asukkaita lähellä olleet työntekijät saavat kiitosta siitä, miten he alkoivat akuutissa kriisitilanteessa hoitaa asukkaiden asioita ja auttaa uusien asuntojen järjestämisessä. Toisaalta Meeri ilmaisee asukkaiden puolesta vihaa ja kritiikkiä sitä tapaa kohtaan, jolla asiaa on vuosien saatossa ”ylätasolta” hoidettu:

Meeri: Nii ja sitten heidän puoleltaan sitä välttelyä ja sitä, että ei oo katsottu tarpeelliseksi että otettais yhteyttä asukkaisiin tai tultais sinne vaikka tuvalle puhumaan taikka annettas tiedotteita. Tai että olis jotain yhteystietoja minne asukas vois edes soittaa, pääkallopaikalle. Mä luulen että tää prosessi on ollu sitä että sen on haluttu, menevän vaan sillai hiljaisuudessa että on vähän niin ku ajateltu niin että, se

porukka häipyi sieltä vähän niin kun omin nokkineen jonnekin, että ei tarviis herätellä sitä nukkuvaa karhua.

(Haastattelu 2)

Noin 10 vuoden asumishistorian naapurustossa omaava Asko merkityksellistää tuntemuksiaan irtisanomisilmoitusten jaon jälkeen näin:

Haastattelija: Minkälaisia ajatuksia se ((irtisanomisilmoitusten jakaminen)) herätti sussa?

Asko: No surkeita, on niin hieno yhteisö siellä et joutuu lähtee. Niin kun moni on sanonu, ettei mielellään lähtis sieltä.

Haastattelija: Oliko sulla, oliko tän tiedon saamisella jotakin seurauksia sun omassa elämässä?

Asko: Ei mitään.

Haastattelija: Ei mitään ihmeellistä.

Asko: Ei.

Haastattelija: Mutta se harmi ja semmonen.

Asko: Niin että kun joutuu jättään ton ((naapuruston)) yhteiskunnan. ((naurahtaa))

Haastattelija: Niin oman yhteiskunnan. Miten noi alueen asukkaat on yleisesti ottaen sun mielestä reagoinu siihen pois muuttamisen pakkoon?

Asko: Kaikki on samaa, että kun niin hieno yhteisö ollut. Se tupa teki siinä, kokoonnuttiin joka päivä. Kaikki tunsu toisensa. Hieno paikka se oli asua, vaikka siel oli vähän semmosta, epämäärästäkin porukkaa.

Haastattelija: Mutta sä näät et kaikki on ollu aika surullisii siitä että on joutunu...

Asko: Joo kyllä suurin osa on.

Haastattelija: Onko siellä muita näkemyksiä sitten ollu?

Asko: On kai siellä ollu kaikennäkösiä. Kaikennäkösiä, mutta kyllä etupäässä se on ollu surullista.

(Haastattelu 4)

Asko jäsentää kotipaikan menettämiseen liittyviä ajatuksiaan sinne paikantuvien ihmissuhteiden näkökulmasta, jolloin merkitykset paikastaan siirtämisestä määrittyvät sosiaalisiksi. Hän liittää kotipaikan merkityksellisestä ”yhteisöstä” luopumiseen ”surkeuden” tunteen, jonka hän kertoo olevan monen yhteisön jäsenen jakama kokemus; naapurustosta poismuutto ei näyttäydy vapaaehtoisena, eikä sieltä ”miehellään” muutettaisi muualle. Vaikka tieto edellytetystä muutosta ei Askon kertoman mukaan aiheuttanut ”mitään” seurauksia hänen elämäänsä, hän kuitenkin ottaa vastaan haastattelijan tarjoaman ja sanallistaman ”harmin” kokemuksen ja liittää sen ennen kaikkea purettavan alueen ”yhteiskunnasta” luopumiseen. Käsitevalinnan voi tulkita kuvastavan yhteisöllisyyteen perustuvaa toimintaa sille ominaisine arkisine rutiineineen ja sääntöineen, kuten päivittäistä kokoontumista alueella sijainneeseen kolmannen sektorin ”tupaan”. Yhteisöllisyyttä tai paikan kokemista kodiksi ei ole horjuttanut myöskään asukkaan ”epämääräiseksi” kuvailema asukasjoukko. Yhteisöllisyydelle on ollut yksilöllisistä elämäntilanteista riippumatta olennaista, että ”kaikki tunsivat toisensa”, minkä voi nähdä edistävän ”yhteiskuntaan” kuulumisen kokemusta. Näkemykset paikastaan siirtämisestä ovat Askon mukaan vaihdelleet alueen muiden asukkaiden kesken laidasta laitaan. Hän kuitenkin havainnollistaa psykologisen ja sosiaalisen paikastaan siirtämisen merkityksiä tuomalla toistuvasti esiin kokemuksensa kotipaikan ”hienosta yhteisöstä”, johon hän oli kiinnittynyt ja josta luopumisesta lähes kaikki yhteisön jäsenet ovat kokeneet ”surun” kaltaisia negatiivisia tunteita. Yhteisön lisäksi asuk-

kaat ovat joutuneet jättämään jäähyväiset naapuruston ympäristölle, luonnolle ja erilaisille toiminnallisille mahdollisuuksille. Alueella yli 15 vuotta asunut Esko kertoo asiasta näin:

Haastattelijä: Mitä ajatuksia sulle heräsi siitä, että kun rupes tulemaan tietoa siitä että naapurustosta täytyy muuttaa pois, niin miten ite suh-
taudit tai mitä tuntemuksia se sinussa herätti?

Esko: No totta kai, tuttavat pihaoravat ja tuttavat harakat ja kaikki
nääh ja hyvät lenkkikuviot ja loistava alue ja, mutta, enpä minä ottanu
paineita. Totta kai mä ymmärsin sen, että tämmönen tilanne niin, se
tietyllä tavalla se vuokranantajan vastuu siinä on niin paljon suuri,
että sieltä kaikki tarvittava jelppi tulee. Ja kyllähän siinä vaiheessa sai
antaa aika pitkälle jokainen toivomuksia, ja ihmiset katteli koneelta
missä päin on asuntoja ja onko. Et kyllä aika pitkälle kai porukka sai
(tietoa) erilaisista vaihtoehdoista.

(Haastattelu 7)

Alueen määrittelyminen ”loistavaksi” antaa ymmärtää, että sen
sijainti ja ympäristö olivat tehneet naapurustosta Eskolle monin tavoin
merkityksellisen ja emotionaalisen kiinnittymisen mahdollistavan, ver-
taistaan hakevan kotipaikan. Hän erittelee paikasta siirtämiseen liittyviä
funktionaalisia merkityksiä, toisin sanoen hänelle aiemmassa kotipai-
kassaan tärkeiksi muodostuneita, alueen luonnonläheisyyteen viittaavia
asioita ja arkirutiineja: alueella usein tavattuja ”tuttavia pihaoravia ja
tuttavia harakoita” sekä ”hyviä lenkkikuvioita”. Kotipaikan merkityk-
sellisyydestä huolimatta Esko kertoo, ettei vastuullistanut itseään paikas-
taan siirtämisestä, vaan ymmärsi ”vuokranantajan vastuun” olevan niin
merkittävä, että luotti saavansa sieltä riittävästi apua uuden asunnon löy-
ttämisessä. Eskon puheesta muodostuu käsitys siitä, että vuokranantaja
antoi asuinalueen yhteisön toimijuudelle heidän elämänsä keskeisesti
vaikuttaneessa äkillisessä muutosprosessissa tilaa; ”aika pitkälle jokainen”
asukas sai tietoa ”erilaisista vaihtoehdoista”, esittää muuttoon liittyviä
toiveita ja osallistua konkreettisesti uuden asunnon etsimiseen eri asuin-
ympäristöistä. Tässä mielessä he saivat olla myös määrittelemässä paikas-
taan siirtämisen fyysisiä ja sosiaalisia merkityksiä.

Kotipaikasta siirtämisen ajankohta äkkinäisyydessään oli tavallaan yllättänyt osallistujat. Toisaalta he olivat osanneet varautua luopumiseen jo vuosia jatkuneen epävarmuuden aikana. Silti kotipaikasta lähteminen on herättänyt heissä surullisia ja haikeita tunteita. Kukaan tutkimuksen osallistujista ei kuitenkaan missään vaiheessa uskonut jäävänsä tyhjän päälle, sillä monen ihmisen toimesta uusia asuntoja pyrittiin järjestämään nopeasti. Aukkaat esittivät toiveita uudesta asunnosta ja asuinalueesta aktiivisesti ja niitä ainakin osittain otettiin huomioon.

Uuden kotipaikan etsintä ja siihen kiinnittyminen

Koska naapurusto oli rakentunut asukkaille kotipaikaksi, pelkkä uusi asunto ei voisi korvata kaikkia entiseen asuinpaikkaan liittyneitä merkityksiä. Tämä näkyy haastattelupuheessa, jossa haastateltavat lähestyvät uutta elinympäristöään niin funktionaalisista, sosiaalisista kuin psykologisistakin näkökulmista. He puhuvat haastatteluissa uuden kotipaikan etsinnästä, siihen kiinnittymisestä tai siihen liittymisen ongelmista. Puhe sisältää ajatuksia uudelle alueelle asettumisesta nyt ja tulevaisuudessa, asumiseen saatavasta tuesta sekä sosiaalisista suhteista, erityisesti aiemman naapuruston ihmisten asettumisesta samoille alueille. Koodasimme aineistosta 44 puhejaksoa, joissa haastattelupuhe liittyy uuden kotipaikan etsintään ja siihen kiinnittymiseen.

Uudessa asunnossaan vajaan vuoden asunut Hanna kertoo uuden kotipaikan rakentamisesta sekä asuntoon ja asuinalueeseen kiinnittymisen prosessin vaikeudesta:

Hanna: Kyllä mä tykkäsin siel, kyllähän se haikeeta oli lähtee, mutta nyt ku rupee tänne, meni aikaa ennen ku mä tänne kotiuduin.

Haastattelija: Millos sää tähä muutit?

Hanna: Emmä täs oo asunu vasta kun, loka-marraskuusta.

Haastattelija: Kohta vuoden.

Hanna: Nii vajaa vuoden, mutta kyllä sitä näköjään sopeutuu vähä niin ku sitten jokaiseen paikkaan, mutta aikaa se vei kyllä mulla.

Mulla meni yöunet, mä en tahtonu saada nukuttua, osannu oikeen nukkuakaan ku mä mietin, että miten mä tän laitan ja mitä mä teen huomenna, ja mites mää saan huomisen päivän kuluu, mun kaveri on vielä töissä. Sit kun oot yksin täällä etkä tunne ketään. Se oli kaikkein vaikeinta. Kun ei ollu ketään juttukaveria, ei ketään. Vaikka mulla tää asunto oli, me oltiin ensin tuolla, mun kaverin tykönä, ku hän sai tosta läheltä X-kadulta, mä pyörällä. Sitten siinä oli semmonen Veino joka asu sitten siinä samassa rapussa. Hän oli innokas istumaan aina pihalla. Se oli mulle semmonen lohtu. Mä menin aina siihen pihalle hänen kans jutteleen et on joku juttukaveri, ettei tarvii olla täällä neljän seinän sisällä yksistään, se on jotain kamalaa.

(Haastattelu 5)

Hanna muistelee positiiviseen sävyyn entistä naapurustoaan. Haikeus tunnetilana kuvastaa menetetyn paikan henkilökohtaista, psykologista merkityksellisyyttä hänelle. Uusi asunto ja asuinalue eivät ole vielä alkaneet tuntua edellisen tavoin kotipaikalta, vaan kiinnittymisen prosessi vaikuttaa olevan kesken ja ottavan paljon aikaa. Paikastaan siirtäminen on vaikuttanut Hannan psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin negatiivisesti. Ainakaan aluksi hän ei ”tahtonu saada nukuttua”, eikä ”juttukaveria” löytynyt. Yksinäisyys ja ”neljän seinän” sisälle jääminen määrittävät voimakkaalla adjektiivilla sanottuna ”kamalaksi”. Hannalle paikastaan siirtämisen voi tulkita olleen kokonaisvaltainen ja epämiellyttävä kokemus. Hän on kuitenkin aktiivisesti lähtenyt hakemaan yksinäisyyteensä helpotusta tapaamalla aiemmasta naapurustosta tuttua kaveriaan ja kaverin lähellä asuvaa Veinoa. Nämä Hannalle merkitykselliset ihmiset eivät kuitenkaan asu hänen nykyisessä naapurustossaan vaan ”tuolla” pyöräilymatkan päässä, jolloin tutuista ihmisistä koostuvaa, uuteen asuinalueeseen kiinnittyvää merkityksellistä yhteisöä ei ole ollut mahdollista muodostaa. ”Pihalla jutteleminen” on hänelle tuttua aiemmasta naapurustosta ja tuo lohtua tilanteeseen. Kotipaikkaa Hanna ei kuitenkaan näytä vielä itselleen löytäneen: hän ei kuvaa kiinnittyneensä lähiympäristöönsä, ja myös uusi asunto määrittyy hänelle pikemminkin ”eriöksi” kuin kodiksi. Ryhmähaastattelussa Kaisa, Kalle, Matti ja Elsa rakentavat uusien asuntojensa ja asuinalueensa merkitystä ja kotipaikan tuntua paljolti vanhan naapurustonsa ihmisten varaan:

Haastattelija: Mitä sä aattelet nyt siitä että se naapuriyhteisö siitä on purettu? Mimmosia mahdollisuuksia se luo joittenki ihmisten, elämään, tai tuoko se jotai uhkakuvia ihmisten elämään ku sitä naapuriyhteisöön ei enää oo?

Kaisa: Ei siellä sillai. Se missä mäkin sitten kävin kylässäkin. Se sillai, enimmäkseen mitä mä täällä nyt oon ((entisen)) naapuriyhteisön väkeä nähny ja jutellu. Se montaa täälläkin harmittaa, niin kun muakin, että pistettiin kaikki vähä eri paikkoihin. Se oli vähä semmosta vaikeeta, että kun on tuolla ja on kerrostalolähiössä, on vanhalla puutaloalueella, on keskustan lähellä, on täällä. Et hajotettiin se yhteisö sieltä. Se tuntu jotenkin pahalta. Tietysti ku siihen oli tottunu. Mutta kyllähän täälläkin näitä juttukavereita nyt on, että kun tähän nyt sopeutuu, kyllähän se täälläkin menee. Mutta monelle se oli, et emmä haluais sinne lähtee, ku sekin asuu siellä ja sekin asuu siellä. Se oli monelle vaikeeta sitten mennä sinne mihkä tarjottiin asuntoa. Ei ne heti ottanu vastaan välttämättä. Mutta semmonen Merjaki joka nyt asuu tossa Matin yläkerrassa. Se ois päässy kerrostalolähiöön, sano ei hän muuta mihkä sinne. Sit se ois päässy puutaloalueella, ”emmä muuta mihkä sinne”. Sitte ku sille tarjottii et no mites X-alue, ”juu sinne mää voinkii muuttaa ku siel on Erja ja Mattiki” ((naurahtaa)). Mä sanoin, että hyvä ku sait asunnon, että kyl se ois pitäny ottaa sitten vastaa mitä tarjotaan eikä ronklata. Siin ois hyvin äkkiä käyny sillai, et ne ois täräyttäny sulle kuule, että haappa sitte kuule ihan itte se asunto. Ei ((irtisanomislaput jakaneelle)) työntekijällekään, ei sitäkö pompoteta ihan kuinka vaan. Toinen yrittää, ja se oli varmaan hälle ressaavaa aikaa.

Haastattelija: Miten tutut ja naapurit, mä mietin sitä että teitä on nyt tosi paljon tässä samassa korttelissa. Ilmeisesti teille on ihan positiivine asia, ootte tässä viettämässä aikaa.

Kaisa: Kyllä.

Kalle: Kyllä.

Haastattelija: Siitä tulkitsen, mutta kerrottiinko siitä teille että hei tässä on nyt paljon ((entisen naapuruston asukkaita)) muuttamassa tänne?

Kaisa: Ei.

Matti: Eipä mutta kyllä siitä alussa tietoo ((ketkä)) täällä asuu.

Kalle: Ku mä muutin toho, mää mietin itte että kukaha hemmetti mun naapuri, onks siel joku kamala, nii Kaisahan se siinä ((nauraa)).

Kaisa: Joo.

Elsa: Sinähän asuit täällä ku ilmottelin sulle että minäki tuun tänne-päin.

Kaisa: Joo mä olin et jes jes jes.

Elsa: Ja Kikka asu tossa

Kaisa: Juu mä yritin kaikille sanoo että tänne vaa nyt et tehdään samanlainen kommuuni ((naureskelua)).

(Haastattelu 10)

Haastattelija asettaa kysymyksen naapuriyhteisön hajottamisesta antaen vaihtoehtoiksi pohtia asiaa joko ihmisten elämään avautuvien mahdollisuuksien tai uhkakuvien näkökulmasta. Kaisa tarttuu jälkimmäiseen vaihtoehtoon rakentaen entisen naapuruston kokemukset yhteisesti jaetuiksi, vaikeiksi tunnekokemuksiksi nimenomaan siitä näkökulmasta, että naapuruston ihmiset, ”yhteisö”, tulivat erotetuiksi toisistaan eri asuinalueille. Puheenvuoro viestii erityisesti psykologisesta ja sosiaalisesta, mutta myös funktionaalista paikastaan siirtämisestä, sillä tutun yhteisön hajoaminen on rikkonut totuttuja arkirutiineja. Samalla kun Kaisa tunnistaa yhteisön hajottamisen surun, hän jakaa ymmärrystä työntekijälle, joka joutui kiireessä järjestämään asukkaille uusia asuntoja ja tekemään työtään monenlaisten ristipaineiden alla, kun asukkaat

”ronklasivat” eivätkä aina ottaneet tarjottua asuntoa vastaan. Toisaalta ”ronklaaminen” tulee Kaisan puheessa ymmärrettäväksi sitä kautta, että naapurustosta paljon poikkeavat asuinalueet (kuten kerrostalolähiö) eivät näyttäneet joillekin mahdollisina kotipaikkoina. Myöskään alueelle, jossa ei asunut entuudestaan tuttuja, ei välttämättä haluttu muuttaa. Lisäksi huolta oli aiheuttanut heidän epätietoisuutensa siitä, millaisia uuden asuinalueen naapurit olisivat. Kaisa itse ei näytä merkityksellistävän uutta asuntoaan ja asuinaluettaan kotipaikaksi, johon olisi täysin kiinnittynyt. Sopeutumisprosessi on kesken, eikä muotoilu ”kyllähän se täälläkin menee” rakenna asuntoa ja aluetta ainakaan vielä kovin merkitykselliseksi. Haastattelijan kysyessä siitä, onko entisen naapuruston asukkaiden asuminen samassa korttelissa positiivinen asia, Kaisan lisäksi muut osallistuvat keskusteluun ja vahvistavat positiivisen tulokinnan. Kaisa muotoileekin humoristisesti, että ”tehdään samanlainen kommuuni”. Tämä viittaa siihen, että he lataavat uuteen asuinalueeseen odotuksia tulevaisuudessa merkityksellistyvänä paikkana, potentiaalisena kotina.

Juho merkityksellistää oman asuntonsa ja uuden asuinalueensa Hannaa ja ryhmähaastatteluun osallistuneita myönteisemmin:

Juho: Ja Mari ((vuokranantajan työntekijä)) hommas tän viel mulle, että sul on Juho tässä joku ulkolainen jätkä asunu, et sieltä muutetaan Juho ja alakerta vielä. Enhän mä tonne kakkoskerrokseen pääse. Mari sano, että nyt Juho ku muori, äitimuori asuu tossa vastapäätä, toistakytä vuotta. Mä että ku mä oon itte Maljakasta ((asuinalue)) lähös in ja 55 vuonna muutettiin Maljakkaan Koverosta ((asuinalue)). Sen verran tunnen näitä nurkkia.

Haastattelija: Sä oot vähän niin ku kotinurkille...

Juho: No näin onkin.

Haastattelija: ...palannu.

((välistä poistettu kuvausta uuden asunnon saamisen prosessista))

Juho: Tommonen 24 neliöä riittää poikamiehelle. Voit sä kattoo sinne.

Haastattelija: Joo voidaan käydä kohta kurkkaamassa, miltä näyttää.

Juho: Kyllä hieno, tää on varmaan viimettii asuntoja. Kyllä ihan hyvä porukka, kaikki tulee juttelee tohon noin.

Haastattelija: Sä oot ollu tyytyväinen tähän.

Juho: Oon helvetti.

(Haastattelu 8)

Juho kuvaa positiivisesti uuden asunnon saamisen prosessia. Hän antaa auliisti kiitoksia asunnon järjestäneelle vuokranantajan työntekijälle. Hän on selvästi kiinnittynyt sekä asuntoonsa että uuteen naapurustoonsa. Kiinnittymistä on edesauttanut asunnon funktionaalisuus; muotoilu ”alakerta vielä” kertoo siitä, että asunto mahdollistaa hänen liikkumisensa asunnosta ulos ja sisään, sillä ”enhän mä tonne kakkoskerrokseen pääse”. Lisäksi tärkeäksi muodostuu se, että hän tuntee aiemasta asumishistoriastaan asuinalueen ”nurkat” ennestään, ja äiti asuu lähetyvillä. Sosiaalisista merkityksistä kertoo myös luonnehdinta ”juttelemaan tulevasta” ”hyvästä porukasta”. Uudesta naapurustosta on hyvää vauhtia tulossa tai on jo tullut Juholle uusi kotipaikka.

Tutkimukseen osallistuneiden uuden kotipaikan etsinnässä ei ole kysymys siitä, että jotkut heistä olisivat jääneet vaille asuntoa jouduttuaan muuttamaan naapurustosta. He kaikki saivat uuden asunnon, mutta jatkoivat kotipaikan etsintää ja sen merkityksellistämistä uusilla asuinalueillaan. He hakivat uusilta asuinalueilta samoja ominaisuuksia ja merkityksiä kuin vanhassa naapurustossa oli ollut, ja jotka olivat tehneet siitä heille kotipaikan: sosiaalisia suhteita ja erilaiset arkiset toiminnot mahdollistavia ympäristöjä. Uuteen paikkaan kiinnittyminen oli sitä vahvempaa, mitä enemmän haastateltavat näitä samanlaisia merkityksiä tunnistivat ja olivat saaneet rakennettua. He merkityksellistivät kiinnittymisessä tärkeäksi tekijäksi vanhan naapuruston asukkaiden asettumisen samoilta alueille muuton jälkeen.

Johtopäätökset

Olemme tässä tutkimuksessa tarkastelleet purkamisen ja täydentämisen rakentamisen alta tyhjennetyin asuinalueen pitkäaikaisten asukkaiden kuvauksia ja kokemuksia hiljattain taakseen jättämästään, kotipaikaksi merkityksellistämästään naapurustosta gentrifikaation ja paikastaan siirtämisen teoreettisessa kehyksessä. Lisäksi olemme eritelleet varsinaisen muuttotilanteen tapahtumia ja sen herättämiä tunteita sekä uuteen asuntoon ja asuinalueelle asettumista ja sinne kiinnittymistä.

Tulokset osoittavat, että muuttotilanteissa ei ollut kyse pelkästään asukkaiden fyysisestä toiseen paikkaan siirtämisestä, vaan prosessissa olivat vahvasti läsnä paikastaan siirtämisen funktionaaliset, sosiaaliset ja psykologiset ulottuvuudet (Goetz 2013, 248; Kearns & Mason 2013). Asukkaiden poismuutto naapurustosta ei siis ollut vain merkityksettomästä tilasta toiseen siirtymistä vaan monin tavoin merkityksellisen paikan tunnepitoista hyvästelemistä. Vaikka naapurusto muodosti oman turvallisen saarekkeensa, asukkaat kokivat myös laajemman lähiympäristön luontoineen ja palveluineen läheisenä, omana paikkana. Uudessa asunnossa ja uudella asuinalueella he yhtäältä kaipasivat menetetyn naapuruston sosiaalisia suhteita, läheistä luontoa ja monipuolisia palvelu- ja toimintamahdollisuuksia, ja toisaalta alkoivat etsiä ja rakentaa samankaltaisia kotipaikan merkityksiä kuin edeltävään kotipaikkaan oli muodostunut.

Vaikka tutkimukseen osallistuneet haastateltavat kritisoivat alueellisia päättäjiä asukkaiden unohtamisesta ja ohittamisesta, ja kuvasivat muutto-prosessia toisten kuin itsensä toimesta tapahtuvina siirtämisinä, ei asukkaita pidä yksioikoisesti ymmärtää rakenteiden ja poliittisten päätösten uhreina. Asukkaiden kotipaikka kyllä ”hävitettiin” osana kaupunkikehitystä heidän tahtonsa vastaisesti, toisten tekemien poliittisten päätösten tuloksena, mutta tästä huolimatta asukkaat näyttäytyivät haastatteluissa toimijoina, jotka rakensivat aktiivisesti omaa paikkasuhdettaan.

Haastateltavien puheessa aiemmasta asuinalueestaan korostui naapurustossa koettu yhteisöllisyys ja kaikki asukkaat ”sellaisina kuin he ovat” hyväksyvä ilmapiiri, joita ei välttämättä muilla asuinalueilla nähty olevan. Osallistujat eivät siten myöskään puhuneet vain omista paikastaan siirtämisen kokemuksistaan. Puheessa oli paljon viittauksia asuk-

kaiden yhteisesti jakamaan suruun, keskinäiseen solidaarisuuteen ja huoleen siitä, miten muille asukkaille käy. Haastattelupuheen tulkin-
nassa on tosin huomioitava, että tähän tutkimukseen osallistuneet kuu-
luivat alueella pitkään asuneiden ”ydinryhmään”, johon tulkitsemme
me-puheen usein viittaavan. Toisaalta tutkimukseen osallistujat puhui-
vat myös alueelle loppuvaiheessa muuttaneista ihmisistä ystävälliseen
sävyyn, vaikka näkivätkin heidän muodostavan alueelle oman ryhmänsä
omine tapoineen ja ongelmineen.

Haastateltavat eivät kritisoineet voimakkaasti kotipaikkaansa, vaikka
se oli viimeisinä vuosinaan päästetty yhä ränsistyneempään kuntoon ja
asunnot olivat osin asuinkelvottomia muun muassa tuholaisongelman
vuoksi, tai vaikka alueella oli paljon näkyviä sosiaalisia ongelmia. Onkin
mahdollista pohtia, missä määrin asukkaiden kotipaikan menettämisestä
koettu yhteinen suru ja paikoin myös vahva epäoikeudenmukaisuuden
kokemus liittyi siihen, ettei alueen rakennuksia ja asuntoja oltu viime
vuosina enää juurikaan pidetty kunnossa tai ajanmukaisina. Paikan-
namme osallistujien puheesta eräänlaisen kollektiivisen vääränlaisuuden
kokemuksen. He kokivat olevansa ”vääränlaisia” asukkaita uudistuvalla
alueella, jolta kaupunki odotti heidän siirtyvän pois, ja jonne sen jäl-
keen tulisi uusia hienoja asuntoja, joihin alueen entisillä asukkailla ei ole
mahdollista asettua esimerkiksi aiempaa korkeampien asuinkustannuk-
sien vuoksi. Näin he itse asiassa sanoittivat alueella tapahtuneen gentri-
fikaatioprosessin.

Kaiken kaikkiaan menetetty asuinalue merkityksellistyi tutkimuk-
seen osallistuneille pääosin myönteisessä valossa. On kuitenkin syytä
muistaa, että tutkimus tavoitti ainoastaan alueella varsin pitkään asuneen
valikoituneen joukon. Tutkimuksen ulkopuolelle jääneiden ja erityisesti
alueella lyhyemmän aikaa asuneiden asukkaiden kokemukset asumisesta
ja naapurustosta saattavat olla tässä tutkimuksessa esiin tulleita koke-
muksia kielteisempiä. Tällöin alueelta poismuutto on voinut merkitä
joillekin ihmisille myös helpotusta, poispääsyä itselle vieraaksi tai ongel-
malliseksi määrittävästä paikasta.

Haastatteluajankohta, melko pian muuton jälkeen tai muuttohet-
kellä, on luultavasti vaikuttanut osallistujien kuvauksiin ja kerrottuihin
kokemuksiin, sillä muistot ja tulkinnat muuttuvat ajassa. On mahdollista,
että pidempi asumisaika uudessa asunnossa ja uudella alueella tuottaa

siitä lopulta jopa paremman kotipaikan kuin aiempi naapurusto. Näin tapahtuu, jos esimerkiksi sosiaaliset suhteet vahvistuvat ja alue tulee toiminnallisesti tutummaksi. Jo nyt voimme kuitenkin sanoa, että haasteltavat eivät liittäneet muuttoon akuutin kriisi- ja suruvaiheen jälkeen vain huonoja kokemuksia: he saivat uudet asunnot aktiivisten työntekijöiden avustuksella nopeasti ja myös heidän asuinpaikkatoiveitaan huomioitiin niin, että useimmat heistä pääsivät muutamaaan itselle ”kotoisan tuntuiseen” alueelle.

Tutkimuksessamme olemme tuoneet esiin, että kotipaikka merkityksellistyy henkilökohtaisena kokemuksena. Kotipaikan jättäminen ulkopäin tulleen pakon vuoksi voi muodostua kriisiksi kenelle tahansa, mutta erityiseksi kriisiksi se saattaa muodostua silloin, jos aiempiin elämäkokemuksiin ja asumishistoriaan liittyy haavoittavia kokemuksia. Tähän tutkimukseen osallistuneista suurin osa oli muuttanut alueelle asunnottomuusjakson jälkeen, jolloin muutto on aikanaan merkinnyt asumiseen liittyvän epävarmuuden ja turvattomuuden tunteiden helpottumista pysyvän asumisen myötä, ja siten mahdollisuutta merkityksellisen kotipaikan rakentamiseen. Pakkomuuttotilanteessa he joutuivat kohtaamaan oman asumisensa tulevaisuuteen liittyvää epävarmuutta ja turvattomuutta uudelleen. On myös olemassa riski, että vaikka uudet asunnot kotipaikkamerkityksineen löytyisivätkin, niiden pysyvyys voi olla epävarmaa ja paikastaan siirtäminen toistua. Toisin sanoen gentrifikaatioprosessi – purkaminen, myyminen tai peruskorjaaminen – voi koskea tulevaisuudessa näitäkin asuntoja. Pahimmillaan toistuvaan paikastaan siirtämiseen liittyvät kielteiset kokemukset ja seuraukset korostuvat erityisesti silloin, jos elämässä ilmenee jo lähtökohtaisesti monia osallisuutta rajoittavia tekijöitä tai jos asumiseen liittyvät valinnan mahdollisuudet ovat rajallisia esimerkiksi vähävaraisuuden vuoksi. Tämä ohjaa arvioimaan asuinyhteisöjen myynti-, purku- ja täydennysrakentamisprosesseja seurauksineen ja vaadittavine toimenpiteineen erityisesti haavoittavassa elämäntilanteessa olevien ihmisten näkökulmasta. Lisäksi on tarpeen kiinnittää huomiota siihen, miten erilaiset kotipaikkaan liittyvät merkitykset tulevat huomioituiksi kaupunkisuunnittelussa laajemmin.

Kirjallisuus

- Atkinson, Rowland (2015) Losing one's place: Narratives of neighbourhood change, market injustice and symbolic displacement. *Housing, Theory and Society* 32 (4), 373–388.
- Baeten, Guy & Listerborn, Carina & Persdotter, Maria & Pull, Emil (2021) *Housing displacement: Conceptual and methodological issues*. London: Routledge.
- Cresswell, Tim (2004) *Place: A short introduction*. Malden: Blackwell Publishing.
- Davidson, Mark (2009) Displacement, space and dwelling: Placing gentrification debate. *Ethics, Policy & Environment* 12 (2), 219–234.
- Glass, Ruth (1964) Introduction: Aspects of change. Teoksessa Centre for urban studies (toim.) *Aspects of change*. London: MacGibbon and Kee, xiii–xlii.
- Goetz, Edward G. (2013) Too good to be true? The variable and contingent benefits of displacement and relocation among low-income public housing residents. *Housing Studies* 28 (2), 235–252.
- Gotham, Kevin Fox & Brumley, Krista (2002) Using space: Agency and identity in a public-housing development. *City & Community* 1 (3), 267–289.
- Fynn Bruey, Veronica (2019) Development-induced displacement and homelessness in Seattle, Washington. *Journal of Social Sciences* 18 (2), 1–25.
- Holloway, Lewis & Hubbard, Phil (2013) *People and place: The extraordinary geographies of everyday life*. London: Routledge.
- Hyötyläinen, Mika (2016) The poverty of theory in Finnish segregation research. *Sociologia* 53 (2), 105–121.
- Juhila, Kirsi (2022) Koti asiakkaiden ja työntekijöiden kohtaamispaikkana. Teoksessa Suvi Raitakari, Kirsi Günther & Jenni-Mari Räsänen (toim.) *Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus*. Tampere: Tampere University Press, 59–84.
- Kearns, Ade & Mason, Phil (2013) Defining and measuring displacement: Is relocation from restructured neighbourhoods always unwelcome and disruptive? *Housing Studies* 28 (2), 177–204.
- Kleinhaus, Reinout & Kearns, Ade (2013) Neighbourhood restructuring and residential relocation: Towards a balanced perspective on relocation processes and outcomes. *Housing Studies* 28 (2), 163–176.
- Kulmala, Anna (2006) Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. *Acta Universitatis Tamperensis* 1148. Tampere: Tampere University Press.
- Lefebvre, Henri (1991) *The production of space*. Oxford: Blackwell.
- Lees, Loretta & Slater, Tom & Wyly, Edwin (2008) *Gentrification*. London: Routledge.
- Littman, Danielle Maude (2020) *Third place theory and social work: Consider-*

- ing collapsed places. *Journal of Social Work* 18 (2), 1–25.
- Manzo, Lynne C. & Kleit, Rachel G. & Couch, Dawn (2008) “Moving three times is like having your house on fire again”: The experience of place and impending displacement among public housing residents. *Urban Studies* 45 (9), 1855–1878.
- Marcuse, Peter (1985) Gentrification, abandonment and displacement: Connections, causes and policy responses in New York City. *Urban Law Annual: Journal of Urban and Contemporary Law* 28 (1), 195–240.
- Marcuse, Peter (2010) On gentrification: A note from Peter Marcuse. *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action* 14 (1–2), 187–188.
- Pull, Emil & Richard, Åse (2021) Domicide: displacement and dispossessions in Uppsala, Sweden. *Social & Cultural Geography* 22 (4), 545–564.
- Ranta, Johanna & Juhila, Kirsi (2020) Constructing a sense of home in floating support for people using drugs. *Qualitative Social Work* 19 (4), 685–700.
- Relph, Edward (1976) *Place and placeness*. London: Pion.
- Slater, Tom (2009) Missing Marcuse: On gentrification and displacement. *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy & Action* 13 (2–3), 292–311.
- Tuan, Yi-Fu (1977) *Space and place: The perspective of experience*. Minneapolis: University Minnesota Press.
- Vilkko, Anni (1997) *Omaelämäkertä kohtaamispaikkana: Naisen elämän kerrota ja luenta*. Helsinki: SKS.
- Wallin, Antti (2021) Ekogentrifikaatio: Kaupunkien kestävyysmurroksen kiusallinen seuralainen. *Alue ja ympäristö* 50 (2), 101–116.
- Wang, Zheng (2020) Beyond displacement: Exploring the variegated social impacts of urban development. *Urban Geography* 41 (5), 703–712.
- Watt, Paul (2020) Displacement and estate demolition: Multi-scalar place attachment among relocated social housing residents in London. *Housing Studies*. Ahead-of-print. <https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1867081>